

MIRADOR

Univers Jordi Lara

L'escriptor ha donat cos a un dels imaginaris creatius més singulars i profunds de la narrativa catalana actual, amb un peu al món audiovisual i un altre al de la música.

Per Anna Ballbona
Fotografies de Santi Trullenque

El poeta Verdaguer agafa una càmera i roda el seu paisatge de quan era petit. Folch i Torres surt a passejar i es troba una nimfa del bosc ballant al mig del camp. Un bon dia una noia decideix esdevenir una Mare de

Déu Trobada. La Mercè Rodoreda nena va a comprar unes ales d'àngel i li venen una bata d'escola. Són quatre idees fulgurants amb una forta estela de simbolisme que situa la infantesa —i l'expulsió de la infantesa— en una posició preeminent. Són quatre llampecs que engeguen algunes peces de videoart que l'escriptor Jordi Lara va mostrar al juny en una exposició a Sant Cugat del Vallès ("Literatura expandida"), dins el Festival Loop. Són imatges brillants que ens fan d'entrada a un dels universos creatius més singulars, sòlids i profunds existents ara mateix en la literatura catalana.

Lara (Vic, 1968) ha anat fent un imaginari molt complet, destacat per una poètica vibrant i una cura del llenguatge que s'ha expressat tant en els seus llibres com també a través de l'audiovisu- →

→ al i de la música. Lluny d'aquesta dèria a compartimentar-ho tot, les seves peces es relacionen, s'alimenten i juguen entre si amb una enorme llibertat i capacitat de suggerir. Això es respira a la seva recent exposició de videoart, on imagina situacions fictícies d'autors de culte ("aclucades d'ull" a Rodoreda, Verdaguier, Màrius Torres, Thomas Mann...), enregistra un conte que no ha publicat a *Mística conilla* o experimenta amb la seva inspiració o amb una nit passada dins un orgue. Al contrari de la temptació a vegades associada al videoart, aquí cada detall, cada imatge o cada objecte —com un gran llit que hi ha al mig de la sala— té un sentit, una reflexió i una mirada que va més enllà: "El llit és un llibre, els llençols les pàgines d'un somni".

La coincidència d'aquesta exposició amb la bona acollida que ha tingut el seu darrer llibre, el conjunt de sis relats llargs *Mística conilla* (Edicions de 1984), fa avinent el propòsit d'aquest article: de braçet de Lara, recórrer plegats el seu univers de "literatura expandida". *Mística conilla* és el seu tercer llibre de narrativa i li ha valgut, de nou, el reconeixement de la crítica, explicitat, per exemple, amb el Premi de la Crítica Serra d'Or d'enguany. Els relats són ben diversos entre sí i concentren una càrrega poètica encara més gran que el seu anterior llibre, *Una màquina d'espavilar ocells de nit*. Hi ha un cert astorament dels personatges, amb una necessitat per a l'evasió del sistema que es formula per vies diverses: "una mística sense dogma", en diu Lara. En un dels relats, un home casat de fa quaranta anys se separa de la dona perquè s'ha enamorat d'una dona d'aigua. En un altre, una cineasta russa acaba suïcidant-se per a culminar la seva obra d'art. "L'acte creatiu és una cosa que m'ha preocupat moltíssim, m'ha encuriósit com és el procés, la consecució d'aquesta imperfecció impossible".

La prosa de Lara és precisa i cisellada, rica en matisos, de manera que fa evident la seva afirmació-premissa: "la literatura és llengua en tensió, el combat que lliures amb allò que vols explicar". En parlar tria les paraules, es pren les pauses per mesurar-les i també busca l'exactitud, amb una veu vellutada que s'imposa a la seva condició de fumador empedreït. "Amb aquella típica fascinació per la llengua i per la tècnica que tenen els joves, jo tenia la fascinació pel virtuosisme lingüístic. Em vaig fer un diccionari només de *L'Odisea* amb la segona traducció de Riba". La construcció del primer relat de *Mística conilla*, "Lo matí de ma infantesa", és un compendi del seu funcionament creatiu: "Jo primer el vaig concebre com una pel·lícula sobre la infantesa de Verdaguier. Són aquestes llacunes en la biografia d'un escriptor, però et pots fer una idea bastant aproximada del que devia ser només passejant per Folgueroles". Els maldecaps logístics d'una pel·lícula el van portar, en aquest cas, a preferir fer-ne un relat (una peça d'orfebreria amb →

Maria Folch i
lenguatge i format. En gar
optat per una càmera viva, en mà, sense
gens posada en escena més enllà de la situació
de partida, a frec de l'esbós.

Com a creadors, l'era digital ens aboca al repte
peremptori de vindicar la ficció
(paradoxalment) com a garantia de realitat en l'
era del Big Data. Però ens ofereix, també
l'opció d'exemplar aquesta ficció des dels
llenguatges transversals: la literatura i...

→ Perejaume de convidat especial) i un vídeo per a l'exposició. Per a Lara, el videoart tant pot actuar com a “bloc de notes”, una manera de fornir-se d’“històries i atmosferes” que després traslladarà a la literatura, com de fórmula per “explorar des d’un altre llenguatge universos” que ja ha tocat amb la literatura. Les anades i vingudes són constants. El viatge no s’atura mai.

Un dels contes més lluïts de *Mística conilla és “Zapatos de boscal”,* on parla de “l’angúnia de la identitat” (la catalana i la castellana) a través de la relació d’un pare i un fill i el viatge que fan plegats a l’Andalusia natal del pare. La figura del pare —i la mescla de mons que carreteja— apareix ja en *Una màquina d’espavilar...* (2008) on Lara descriu la nostàlgia per un món extingit, que ell ha conegut: els músics de cobla als anys 80. Hibridació de gèneres —a estones agafa l’aire d’assaig, a la recerca del compositor Garreta—, és una mirada sense cap cotilla sobre un món farcit de personatges entranyables, ocults, al marge (una altra dèria de Lara), que resulta que es dediquen a les sardanes com podrien ser músics de jazz del Nova Orleans dels anys 20. “Havia fet molt proselitisme des de la TV [amb programes i reportatges per al Canal 33; va començar a treballar a TV3 el 1995], i va voler tancar el meu capítol amb la sardana, però no des del proselitisme televisiu sinó des de la literatura, des de la meva experiència personal d’aquest món”.

Lara va estudiar filologia catalana i música. “La música em va permetre viatjar a universos que no hagués conegut, em va procurar una colla de vivències que després jo n’he fet literatura. Tot aquest món d’esglésies rònegues el vaig conèixer perquè feia d’organista o anant amb la cobla a tocar pel món”. Això sí, “quan anava a fer d’organista o a tocar la tenora hi anava sempre amb la llibreta”. Sempre prenia notes. I d’aquí en va conèixer un diccionari d’argot dels músics de cobla. Quan tocava amb aquella colla de músics més grans ja tenia la sensació d’estar trepitjant d’arqueologia. “La lite-

ratura és com un Déu, a tot arreu i en tot moment. Es materialitza si et poses unes ulleres de veure aquell moment present com si allò ja hagués superat el present, com si ja fos mític, com si ja s’hagués acabat.” Aquesta atracció per personatges al marge, diferents però “alhora lliures”, també es plasmarà a la seva pel·lícula *Ventre blanc*: “Hi ha persones que han sabut sostreure’s als convencionalismes i s’han autoemplaçat a una situació més marginal mantenint intactes, dins seu, alguns valors”.

Lara ha compost força música. “Però amb la música no he tingut mai una ambició creativa, ha sigut més funcional”. Musicalment ha estat “una mica omnívor”: ha compost sardanes, ha fet arranjaments de tango (va aprendre a tocar el bandoneó, instrument i motiu que apareix en un conte de *Mística conilla*), i li agrada la música d’orgue i sacra... “De tant en tant, amb algun amic quedem i anem a tocar l’orgue a l’església. Però més per un tema d’inspiració literària, per estar allà a la tarda tocant...”

La música i la seva feina televisiva el porta al primer llibre, *Papallones i roelles*, dedicat al coreògraf i ballarí Salvador

Mel·lo. Va fer un documental sobre Mel·lo, que havia estat director de l’Esbart Verdaguer, un esbart punter en la resistència antifranquista. “Mel·lo va tenir una història personal bastant dura i va acabar els 13 últims anys de la seva vida en una cadira de rodes. Després de fer el documental, em va quedar aquesta imatge del ballarí obès, alcoholitzat, sense sortir de casa. D’aquesta imatge en va sortir aquest llibre”.

Sempre les imatges. De *Ventre blanc*, Lara va decidir fer-ne un film perquè va quedar fascinat per dues imatges: “Una del Furri [Xevi Furriols, un dels actors protagonistes no professionals] jugant amb el seu germà. I una altra era la imatge del Blancafort ballant el *Ball del Vetllatori* davant del cadàver de la seva mare”. *Ventre blanc* s’estrena el 2012 i té un ressò inusitat en diversos certàmens internacionals. És una faula que homenatja el món de la cultura popular, encarnada pels capgrossos, i també la ciutat vella de Vic, i mostra una abnegació per la mirada contemplativa, allò oníric i allò que s’intueix, una bellesa insinuada. I és també un fris particular de la recerca de la felicitat, de la fugida del món estereotipat. “A vegades és com si anessis fent les paus amb parts de tu. A *Una màquina d’espavilar...* havia parlat una mica de la meva joventut. I a *Ventre blanc* parlo de la meva infantesa. Hi ha una nena a la pel·lícula que sóc jo”.

L’embrió de la pel·lícula és una peça de videodansa i l’enamorament de Lara pels seus personatges. “Són especials, entranyables”. I ho comprovem. El dia que visitem l’exposició fan un passi del *Ventre blanc* amb en Furri i en Blancafort. “En l’escena de la mare morta jo pensava que la gent es faria un fart de riure”, comenta, al final del passi, en Blancafort, un ballador d’esbart de tota la vida. Per alguns, l’escena final del Blancafort ballant davant el cadàver de la mare és el millor final del cinema català. I el cert és que no saps com explicar-ho ni dir-ne el perquè però tu, que mai havies sentit el *Ball del Vetllatori*, al final de tot, t’emociones. ●